

GAGAUZ ŞAİR VALENTİNA BUJİLOVA’NIN ÇOCUK ŞİİRLERİNE ÇOCUĞA GÖRELİK İLKESİ IŞIĞINDA BİR BAKIŞ

A Look at the Children’s Poems of Gagauz Poet Valentina Bujilova in the
Light of the Child-Appropriateness Principle

Ertuğrul KARAKUŞ*

ÖZ

Gagauz Türklerinin edebiyatı, Türkçe edebiyat sahaları içerisinde tanınırlık bakımından dezavantajlı bir durumdadır. Bunda hem kendi alfabelerine geç kavuşmaları hem de bundan dolayı yazı-edebiyat dilinin geç oluşması etkilidir. Bu ülkeler ve Türk topluluklarıyla edebî bağlantıların geç kurulması, Türkiye’de özellikle dil ve edebiyat alanında genel olarak Türkiye dışındaki Türk edebiyatlarına layıkıyla yer verilmemesi gibi nedenler de bu tanınırlık derecesini olumsuz etkilemiştir diyebiliriz. Gagauz şair Valentina Bujilova’nın *Soluyan Sözlär* kitabında yer alan 214 adet şiirin 42 adedi çocuklara yöneliktir. Bu sayı, Gagauz Türkleri çocuk edebiyatının Türkiye’de tanıtımı için önemli bir edebî eser varlığına işaret etmektedir. Sanatçı filoloji eğitimi almış, hayatı boyunca Gagauz Türkçesi ve Rusça öğretmenliği yapmış, ders kitabı yazarlığı yapmış, birçok ödüle layık görülmüştür. Bütün şiirlerinde olduğu gibi çocuk şiirlerinde de “inanç”, “sevgi” ve “çocuk” olmak üzere üç unsur ön plana çıkar, sevginin ise başat unsur olduğu rahatlıkla görülebilir. Bir diğer özellik olarak da şiirlerin dar bir kavram dünyasına sıkışmaması; böcekten kuşa, dostluktan bilgiye kadar geniş bir anlam çerçevesinde kaleme alınmış olmasıdır. Gagauz Türkçesinin duru ve akıcı bir şekilde kullanılması ve zengin kelime hazinesi ise onun çocuk şiirlerine mühim bir görev yüklemektedir. Onun çocuk şiirleri, eğitimle geçen hayatının da etkisiyle “çocuğa görelilik ilkesi”yle genel olarak örtüşen eserlerdir.

Anahtar Sözcükler: Gagauz Türk edebiyatı, Valentina Bujilova, çocuk edebiyatı, şiir, çocuğa görelilik ilkesi.

ABSTRACT

The literature of the Gagauz Turks is at a disadvantage in terms of recognition within the Turkish literature fields. Both their late adoption of their own alphabets and the late formation of the written-literary language are effective in this. It may be possible to claim that this low degree of recognition is affected by several factors such as

* Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Kırklareli/Türkiye. E-mail: ekarakus7984@hotmail.com. ORCID ID: 0000-0003-4224-9691.

relatively late literary connections with these countries and the Turkish communities as well as ill-ranking in Turkey for the Turkish literatures outside the country, especially in language and literature fields. 42 of 214 poems in Gagauz Poet Valentina Bujilova's *Soluyan Sözlär* [Breathing Words] are for children. This number indicates a noteworthy literary work for the promotion of Gagauz' children's literature in Turkey. The artist studied philology, taught Gagauzian language and Russian throughout her life, worked as a textbook writer, and was deemed worthy of many awards. As in all of her poems, three elements, "faith, love and child" come to the fore in her poems for children. It can easily be seen that "love" is the dominant factor. Another feature is that her poems are not stuck in a narrow conceptual world; it is written in a wide range of meaning from insects to birds, friendship to knowledge. The clear and fluent use of Gagauzian language and its rich vocabulary place an important role in her poems for children. Her poems for children generally coincide with the "principle of child-appropriateness", thanks to her life that was spent with education.

Keywords: Gagauzian literature, Valentina Bujilova, children's literature, poem, child-appropriateness.

Giriş

Bir yazı dilinin edebî yönü, ancak ve ancak şairler-yazarlar tarafından sürekli işlenmek suretiyle belli bir sanat olgunluğuna ve buna bağlı olarak da tanınırlık seviyesine ulaşır. Gagauz Türklerinin edebiyatı, hem kendi alfabesine geç kavuşması hem de bundan dolayı yazı-edebiyat dilinin geç oluşmasına bağlı olarak, Türkçe edebiyat sahaları içerisinde tanınırlık bakımından dezavantajlı bir durumdadır. Tanınırlık seviyesinin az olması elbette ki sadece bu nedenlere bağlanamaz. Bu ülkeler ve Türk topluluklarıyla edebî bağlantıların geç kurulması, Türkiye'de özellikle dil ve edebiyat alanında genel olarak Türkiye dışındaki Türk edebiyatlarına layıkıyla yer verilmemesi gibi nedenler de bu tanınırlık derecesini olumsuz etkilemiştir.

Bir ülke veya bölge yeterince tanınmak isteniyorsa, o bölgeyle ilgili olarak yazılmış bilimsel tarih veya coğrafya kitaplarının okunması yetmez. Bu bilimsel, tarihî ya da coğrafî eserler; o bölgedeki insan-toplum etkileşimi, insan-coğrafya etkileşimi, insan-tarih ilişkisi, insan-din ilişkisi, insan-kültür ilişkisi gibi konularda değerlendirmeler yapabilmemiz için yetersiz kalır. İşte bu hususlarda bilgi ve fikir sahibi olmak, ancak o bölgeyi yakından tanıyan müelliflerin bakış açısını içeren edebî eserlerle mümkün olabilir. Cengiz Aytmatov'u okumadan Kırgız-Kazak coğrafyasını, Ömer Osman Erendoruk'u okumadan Bulgaristan'ı, İlhami Emin'i okumadan Makedonya'yı, Zeynel Bektaş'ı okumadan Kosova'yı, Rahmi Ali'yi okumadan Batı Trakya'yı, Anar'ı

okumadan Azerbaycan'ı layıkıyla anlayamazsınız. Gagauz Türk edebiyatından da; Dimitri Karaçoban, Nikolay Arabacı, Nikolay Tanasoğlu, Diyonis Tanasoğlu, Nikolay Babaoğlu, Mine Köse, Gavril Gaydarci, Stepan Kuroğlu, Mihail Çakır, Vlad-Demir Karagançu, Stepan Bulgar, Güllü Karanfil vd. okumadan, Gagauz Türk topluluğunu layıkıyla tanıyamayız (Karakuş, 2019: XII).¹

Gagauz Türkleri çocuk edebiyatının Türkiye'de tanınırlık seviyesinin artmasına yardımcı olacak bir eser de Valentina Bujilova'nın "Soluyan Sözlär" kitabı ve bu eserde yer alan 42 adet çocuk şiiridir. Valentina Bujilova (Hacıoğlu), 1968 yılında Ukrayna-Odesa'ya bağlı Kurçu köyünde dünyaya gelmiştir. 1989 yılında Kişinev'de Filoloji Fakültesi'ni bitirmiş, hayatı boyunca Gagauz Türkçesi ve Rusça öğretmenliği yapmıştır. Ders kitabı yazarlığı da yapan sanatçı, birçok bilimsel toplantılara katılmış ve ödüller almıştır (Bujilova, 2019: XVII). Gagauz şair Valentina Bujilova'nın *Soluyan Sözlär* kitabında yer alan 214 adet şiirin 42 adedi çocuklara yöneliktir. Çalışmamızda sanatçının çocuğa yönelik bu şiirleri çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmiştir.

Valentina Bujilova'nın Çocuk Şiirleri ve Çocuğa Görelilik İlkesi

Çocuğa görelilik ilkesi farklı kaynaklarda farklı isimler altında ve farklı kriterlerle yer almaktadır. Ancak kaynakların genel olarak birçok yönden benzeştiğini de söyleyebiliriz. Çalışmamızda; H. Güteryüz'ün belirlediği (akt. Çakır, 2013: 1173) 6 çocuğa görelilik kıstasına² ilave olarak, yedinci madde şeklinde T. Şimşek'ten (2002: 137) aldığımız bir maddeyi de ekledik. Böylece incelememizde şu yedi maddeyi temel aldık: 1. Şiirler, çocukların gelişim seviyesine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun mudur? 2. Şiirler, sözcük ve kavram ilgisi düzeyinde dilsel açıdan yeterli, anlaşılabilir, çocuğun dil evrenini geliştirebilecek düzeyde midir? 3. Şiirler çocuğun hislerine, çocuk gerçekliğine, çocuksu duyarlılıklara uygun mudur? 4. Şiirler bilinçaltına gönderdiği mesajlarla okuma isteği uyandıracak nitelikte midir? 5. Şiirler ders vermeyip, çocuğun doğruyu kendisinin bulmasına yardımcı oluyor mu? 6. Şiirlerde resimleme, renk ahengi ve yumuşaklığı ile estetik bilinci geliştirebilecek nitelikte midir? 7. Dile getirilen duygu, düşünce ve olay bir dize, bir beyit ya da bir dörtlükte bitirilerek uzun dizelerden kaçınılıyor mu?

¹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Özkan, 2017; Argunşah, 1996).

² H. Güteryüz'ün kıstasları çocuk edebiyatında "öykü" türü için oluşturulmuş olsa da, bu maddeler genel olarak şiirler için de geçerli olduğu için biz bu kriterleri çalışmamızın konusu olan şiirlere uyarladık.

1. Şiirler, çocukların gelişim seviyesine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır. Çocuklar için sevgi vazgeçilmez bir ihtiyaçtır (Gürel vd., 2007: 11). Sanatçı; çocuk şiirlerinin genelinde, özellikle de “Uşacık Düşleri”, “Kış Masalları”, “Tatlı Düşler” ve “Bisiklet” gibi şiirlerinde, kendi inancının penceresinden çok karmaşık olmayan, duru bir bakış açısıyla bakar hayata. Aslında onun şiirlerinde bu duru bakışı üç unsur çerçevesinde görürüz: İnanç, sevgi ve çocuk. Şair, iki ön kabulün onun eser üreticiliğine yön verdiğini söyler: “Yaşamak bir büyük şiir Allaha dooru yolunda”, “Sevgi-en ilaçlayan kuvet başka kuvetlär arasında” (Karakuş, 2019: XIII). “İnan Allaha” şiirinde bu yön verme net bir şekilde kendisini gösteriyor:

Mas-maavi göklär hem parlak güneş,
Sevinçli hem şen tabiat güler,
Üreemdä duuêr hakikat diveç,
Dalcaazlar eşil yaprak kolverer.

İnan Allaha ilkyaz sabaası,
Herkezinä O kurtuluş baaşlêêr,
Şaşılacak hem aydın Sevgisi,
Cömertli Saabi bizi prosteder.

Pişman sade ol günäâlarında,
Ellernä Onun güvenni veril,
İnançlı davran güçlü Kuvedä,
Gözlerdän tuzlu yaşlarını sil... (Bujilova, 2019: 5-6).

“İnanç”ın yanında bir diğer unsur da “sevgi”dir. Sevgi unsuru şairin hem doğrudan bu konuda ele aldığı şiirlerde hem de başka konularda kaleme alınmış diğer bütün şiirlerinde görünürdeki anlamın gerisindeki temel unsurdur. Özellikle de çocuk şiirlerinde bu durum dikkat çeker:

Ol benim dostum, kuşcaaz!
Verecäm sana sucaaz,
Ekmecik ufalaycam,
Herzaman ikramnaycam!

Üfkeli bu gün lüzgär,
Yapmasın sana zarar!
Gel, otur, yancaazıma,
Düşmeer, kuşcaaz, darsıma!

Hadi, gir odacıma,
Çal türkü kulacıma,
İçerdä bizdä sıcak,
Güüdeciin yısınacak! (Bujilova, 2019: 242-243).

Çocuklara yönelik şiirlerin genel eğilimi, şiirde hangi konu işlenirse işlensin, bu konunun temel olarak “inanç-sevgi-çocuk” üçgeninde bir duygu ve düşünce dünyasıyla sunulmasıdır. Tasvir edilen ister bisiklet, ister kuşlar, isterse bir mevsim olsun her konunun, çocuğa görelilik ilkesi ışığında çocukların ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak işlendiği görülür.

2. Şiirler, sözcük ve kavram ilgisi düzeyinde dilsel açıdan yeterli, anlaşılabilir, çocuğun dil evrenini geliştirebilecek düzeyde olmalıdır. Genel olarak bakıldığında şiirlerde “Sallangaç, güz, ekmek, güneş, bulutlar, saat, düşler, topcaaz, gülcaaz, pisicik, bulutçuk, meyvalar...” gibi çocuğun günlük yaşamda kullandığı sözcük ve kavramlara farklı yorumlar getirildiği dikkat çeker. Örneğin bir saatin sabahları “çın, çın” sesini çıkararak çalmasını bir çocuğun bilmesi olağandır.

Çın-çın-çın! - saatlar çalêr,
Uşacı uyandırêr,
Erken-erken kim kalkêr,
Hepsini etiştirer! (Bujilova, 2019: 231).

Ancak “Saat” adlı yukarıdaki şiirde görüldüğü gibi çocuk “saatin çalması” eylemi ile “sabah erken kalkan kişilerin yetişeceği” sonucu arasında ilk tahlilde bağ kuramayabilir. Bu da sanatçının çocuğa şiirle kazandırdığı yeni bakış açısıdır. Bu, bir nevi çocuğun dil evrenine yeni bakış açıları katmak ve onu zenginleştirmektir. Aynı durum “Bisiklet” adlı şiirde de bariz bir şekilde görülür:

Bu turuncu bisiklet
Getirdi bana kısmet,
Yalabık tekerleklêr
Uzaa getireceklêr! (Bujilova, 2019: 233).

Görüldüğü gibi bisikletin bir çocuk tarafından eğlenceli bir oyun aracı olarak görülmesi durumu, sanatçı tarafından “parlayan tekerleklerin uzağı yakın edeceği” açılımıyla ustaca genişletilir. Sanatçı, çocuk tarafından en basit yönüyle bilinmesi muhtemel olan birçok sözcük ve kavram üzerinde aynı yaklaşımla “dil-düşünce evrenini geliştirme” örnekleri verir:

Bulutçuklar
Bim-biyaz gemiciklêr-

Gök denizindä,
O üzer bulutçuklar
Güneş peşindä...

Lüzgercik

Lüzgercik türkü çalêr,
Sabaaya şen gülümseer,
İncecik yapraa sallêr,
Da nazlı üfleer, üfleer...

Topçaaz

Aldılar bana topçaaz-
Tombarlak, gozâl, biyaz!
Tekerlen, eni dostum,
Bir-atêrim, bir-tuttum! (Bujilova, 2019: 231-23).

3. Şiirler çocuğun hislerine, çocuk gerçekliğine, çocuksu duyarlılıklara uygun olmalıdır. İncelediğimiz eserlerde sadece şiir isimlerine bakınca bile bu uygunluk dikkat çeker: “Lüzgercik Şimarêr, Bulutçuk, Uşaciin Düşleri, Gezer Daada Ayıcık, Kiş Masallari, Tavşamcık Hem Laanacık, Mariykacık Hem Çiçecik”. “Uşaciin Düşleri” adlı aşağıdaki şiirde; “beyaz, pembe, turuncu, alaca” gibi renkler; “karaca, fil, aslancık” gibi hayvanlar; “gümüş, yıldız, altın, ay, büyü, ağaç” gibi nesne adları, adeta şiirin büyülü dünyasında kaynaştırılıp çocuğun his ve gerçekliğine uygun bir şekilde yeni bir kalıpta sunulmuştur:

Kim gümüş bayırlardan
Yaklaşêr yavaşıcık,
Yıldızlı yamaçlardan
Serpider biyazıcık?

Altın şafkçaazlar uçêr,
Gülüşü bizä daadêr,
Masallı seslär üzer,
Da minunäyı adêr...

Ay altında karaca
Yıldızlarlan lafeder,
Buynuzları alaca
Büülü dalcaaza benzeer.

Ay üstünä tırmaşmış
Küçücük pembä filcäöz,
Da annısına asmış
Turuncu renktä gülcäöz.

Aslancık pinmiş aaca,
İsteer gülcëezi kapmaa,
Ama bir bela - bacaa
Etişemeycek aya.
... (Bujilova, 2019: 237).

“Lüzgercik Şımarêr” adlı şiirdeki yaklaşım da aynı “çocuğun his ve gerçekliğine uygunluk” kaygısına örneklik teşkil eder. Rüzgâr çiçekleri dürter, yapraklara üfler, çamaşırları sallar, köpek yavrusuna su döker, çanağı devirir, bunun gibi birçok yaramazlık yapar ve en sonunda da yorulup uykuya dalar.

Lüzgercik büün şımarêr,
Sabaadan beeri oynêêr,
Çiçecikleri dürter,
Yapracıklara üfleer.

Çamaşırları sallêêr,
Düşürer, uçuşturêr,
Palicäâ sucaaz döker,
Sora çanaa devirer.

Çölmecii atêr erä,
Ah, kırılmasın salt, brä!
Pençeremizi açtı,
Perdeyi şaş-beş yaptı!

Pisicii raatsızladı,
Tüücezleri taradı,
Kulaanı gıcıkladı,
Bitkidä uyandırdı!

Sora dışarı kaçtı,
Gümecektä erleşti,

Avşamadak yoruldu,
Birdän sustu – uyudu... (Bujilova, 2019: 235-236).

Şiirde görüldüğü gibi, sanki bütün bu sayılan yaramazlıkları yapan rüzgâr değil de çocuktur. Rüzgârın esmesi gibi coğrafî ve fiziksel etmenlerle açıklanabilecek bir olayın çocuğun günlük yaşamından bazı karelerle özdeşleştirilerek biraz da nükteli bir üslupla kaleme alınması “çocuk gerçekliği-ne” uygun bir anlatım tarzıdır. Şiirlerin geneline bakıldığında, bu tarzın sanatçıda bir üslup hâlini aldığı söylenebilir.

4. Şiirler, bilinçaltına gönderdiği mesajlarla okuma isteği uyandıracak nitelikte olmalıdır. Sanatçının çocuk şiirlerinin genelinde şu üç unsur ile çocuğun ilgisini metne çekerek onda okuma arzusu uyandıracak etmenlerdir:

a. Özellikle çocuğun ilgisini çekecek konuların seçilmesi. Doğrudan didaktizm içeren bazı şiirler haricinde, çocuklara yönelik şiirlerin geneline bakıldığında; çocuğun günlük yaşamında onu çevreleyen, onun merakını celbeden, onu mutlu eden birçok farklı konunun şiirlere bilinçli bir şekilde alındığı hemen anlaşılır. Özellikle “kuşlar, kediler, kelebekler, bulutlar” gibi çocuğun günlük yaşamda çevreleyen ve çocuğun ilgi odağı olan unsurların yanında; “güneşin ışınlarını yayışı, rüzgârın esişi vb.” çocuğun kendi hayal dünyasında anlamlandırma çabası içerisinde olduğu olayların çocuk gerçekliğine uygun bir dille ele alınması, okuma arzusunu artıracak etmenlerdir.

b. Sık sık aliterasyon, asonans, kafiye gibi ahenk unsurlarına başvurulması. Sanatçının çocuklara yönelik olarak kaleme aldığı eserlerinin tamamında; kafiye başta olmak üzere ünlü-ünsüz tekrarları ve kelime tekrarlarının önemli bir yer tuttuğu görülür.

-Uyu, uyu, piliççim,
Hepsi yatêr uyumaa,
Uyu, uyu, yavrucuum,
Geldi vakit dinnenmää... (Bujilova, 2019: 219).

“Sallangaç Türküsü” adlı bu şiirde kelime tekrarları, ünlü tekrarları ve kafiye (redif) unsurlarının yoğun ve etkili kullanımı görülür. Bazı araştırmacılara göre de çocuklara yönelik şiirlerde ölçü ve kafiye göz ardı edilmemlidir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 210).

Haricen, birçok çocuk şiirinde Türk şiirinin ilk örneklerinde de görülen mısra başı kafiye uygulamasını hatırlatan ahenk unsurları da dikkat çeker:

Koyayım topçaaazımı
Sergendä dursun,

Ko olsun topçaaz eni,
Koruyacam onu. (Bujilova, 2019: 229).

Örneklerden de görüldüğü gibi sanatçının genel olarak “mani” türüne benzer bir tarzda çocuk şiirleri kaleme aldığı görülür. Mani türünün hem kolay ezberlenir hem de çocuğu rahatlatır bir özellik taşıdığı söylenebilir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 210). Sadece bu özelliğin bile çocukta okuma isteği uyandırmaya yardımcı olacağı söylenebilir.

c. Sık sık benzetmeler, kişileştirmeler gibi “anlaşılması bir çocuk için zor olmayan fakat ölçülü kullanılması ilgiyi artıran” edebî sanatlara başvurulması. Örneğin “Resimciyka-Güz” adlı şiirinde şair Güz mevsimini “sergiye hazırlanan bir ressama” benzetmektedir. Turuncu, kırmızı, bordo, sarı vb. birçok renk ile türlü tablolar yapan ve sergiye hazırlanan bir ressama benzeten güz mevsimi tasviriyle şiirde hem benzetme hem de kişileştirme son derece etkili bir şekilde kullanılmıştır.

Sergiyä hazırlanêr
Resimciyka-güz,
Çölmektä karıştirêr
Bir bölük beniz.

Turuncu, kırmızıca
Palacık döşer,
Kumralcık hem alaca
Aaçları örter.

Bordoya döker altın-
Resimneer yapraa,
Sarısına molbertin
Serper biraz kraa... (Bujilova, 2019: 222).

5. Şiirler ders vermemeli, çocuk doğruyu kendisi bulmalıdır. Sanatçının çocuk şiirlerinde büyük oranda didaktizmden uzak durduğunu söyleyebiliriz. Çocuğa verilmek istenilen bir ders olduğu zaman genellikle sembolizmden faydalanıldığı görülür:

Hasta yatêr ayıcık-
Çok imiş bombonicik.
-Neçin okadar idin?
-Neçinki çök istedim! (Bujilova, 2019: 241).

“Ayıcık” adlı bu şiirde de görüldüğü gibi, verilmek istenilen mesaj; “insanın canı çok çekse bile bazı şeylerin çok tüketiminin sağlığa zararlı olduğu”dur. Ancak bu, didaktizm ile değil alegorik bir anlatım ile verilmiştir.

Bu didaktizmden uzak durma eğilimi sanatçının şiirlerinin genelinde görülse de istisnalar da yok değildir. Özellikle “Dünnä Yaradılması” adlı 31 bölümden oluşan ve dinî öğretiler içeren bölümde didaktik üslup, şiirlerin genelinin aksine fazlaca yer alır. Bu durum da çocuğa görelilik ilkesi açısından olumsuz bir nitelik olarak söylenebilir:

Yapmayacez biz günää,
Hristosu sesleyecez,
Açılêr gercik Dünnä-
Onnan ii dost olacez! (Bujilova, 2019: 256).

6. Şiirlerde resimleme, renk ahengi ve yumuşaklığı ile estetik bilinci geliştirebilecek nitelikte olmalıdır. Ancak şiirlerde, görsellerle desteklenme özelliği bulunmamaktadır. Bu da çocuğa görelilik ilkesi açısından olumsuz bir yön olarak zikredilebilir.

7. Şiir uzun mısralardan kurulmamalı; dile getirilen duygu, düşünce ve olay bir dize, bir beyit ya da bir dörtlükte anlatılmalıdır. İncelediğimiz şiirlerin genelinde en çok uyulan ilkelerin başında bu ilkenin geldiği söylenebilir. Şiirlerin tamamına yakını şekil olarak “mani” ve “ninni” türünü çağrıştıracak şekilde kaleme alınmıştır.

Kaplancık gölmää giyer,
Kelebää kırnak takêr,
Lüzgercik ona diiyer,
Kelebek uçmaa kalkêr...

Bulutçaa ilin konêr,
Beygircii sedef koşêr,
Kanatçıkları oynêêr,
Bulutçuk aya uçêr.

Gülceezi erä atêr,
Kelebää aya asêr,
Aslancık gülü tutêr,
Sıncapçaa onu baaşlêêr.

Sıncapçık uşaa görer,
Gülü ona uzadêr,
“Saa ol!”-uşacık söleer
Da düştän hoş uyanêr... (Bujilova, 2019: 238).

“Uşacın Düşleri” isimli çoklu kıtalardan oluşan nispeten uzun sayılabilecek bu şiirde olduğu gibi özellikle; “Meyvalar”, “Almacıklar”, “Üzüm”, “Kirez”, “Bisiklet”, “Aşıcak”, “Topçaaaz”, “Lüzgercik”, “Vanicik” vb. tek kıtadan oluşan şiirlerde de bu özelliğe dikkat edildiği görülür. Mani ve ninni türünün şekil olarak örnek alındığı bu şiirlerde “karmaşık olmayan bir anlatım”ın temel alındığı görülür.

Sonuç

Valentina Bujilova'nın *Soluyan Sözler* adlı eseri, edebî dil oluşum sürecinde Gagauz Türkçesine büyük katkı sağlayacağı gibi, ihtiva ettiği 42 adet çocuk şiiri ile de Gagauz Türk çocuk edebiyatının gelişim ve tanıtımı açısından büyük bir boşluğu doldurmaktadır. H. Gülyüz'ün belirlediği altı adet çocuğa görelilik kıstasına ilave olarak, T. Şimşek'ten aldığımız bir maddeyi de ekleyerek yedi madde üzerinden yaptığımız değerlendirmeleri içeren çalışmamızda şu sonuçlara ulaştık:

Sanatçının çocuklara yönelik şiirlerinin genel eğilimi, şiirde hangi konu işlenirse işlensin, bu konunun temel olarak “inanç-sevgi-çocuk” üçgeninde bir duygu ve düşünce dünyasıyla sunulmasıdır. Sanatçı; çocuk şiirlerinin genelinde, özellikle de “Uşacık Düşleri”, “Kış Masalları”, “Tatlı Düşler” ve “Bisiklet” gibi şiirlerinde, kendi inancının penceresinden, duru bir bakış açısıyla bakar hayata. Tasvir edilen nesne veya kavram; ister bisiklet, ister kuşlar, isterse bir mevsim olsun her konunun, çocuğa görelilik ilkesi ışığında çocukların ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak işlendiği görülür. Genel olarak bakıldığında şiirlerde “Pisicik, bulutçuk, meyvalar, sallangaç, güneş, bulutlar, saat, düşler, topçaaaz, gülcaaz, güz, ekmek...” gibi çocuğun günlük yaşamda kullandığı sözcük ve kavramlara farklı yorumlar getirildiği görülür. Bu yorumlarla sanatçı, çocuk tarafından en basit yönüyle bilinmesi muhtemel olan birçok sözcük ve kavram üzerinde aynı yaklaşımla “dil-düşünce evrenini geliştirme” örnekleri verir. İncelediğimiz eserlerde sadece şiir isimlerine bakınca bile, şiirlerin çocuğun hislerine, çocuk gerçekliğine ve çocuksu duyarlılıklara uygun olduğu görülür. Bu uygunluk özellikle; “Lüzgercik Şimarêr, Bulutçuk, Uşacın Düşleri, Gezer Daada Ayicik, Kış Masalları, Tavşamcık Hem Laanacık, Mariykacık Hem Çiçecik” adlı şiirlerde dikkat çeker. Şiirlerin muhtevası için de aynı tenasüpten söz edebiliriz. Örneğin, rüzgârın esmesi gibi

coğrafi ve fiziksel etkilerle açıklanabilecek bir olayın çocuğun günlük yaşamından bazı karelerle özdeşleştirilerek biraz da nükteli bir üslupla kaleme alınması “çocuk gerçekliğine” uygun bir anlatım tarzıdır. Ayrıca bu tarzın sanatçıda bir üslup hâlini aldığı da söylenebilir.

Sanatçının çocuk şiirlerinin genelinde şu üç unsurun çocuğun ilgisini metne çekerek onda okuma arzusu uyandıracak etmenler olduğu söylenebilir: Birinci unsur, çocuğun ilgisini çekecek konuların seçilmesindeki özenidir. Doğrudan didaktizm içeren bazı şiirler haricinde, çocuklara yönelik şiirlerin geneline bakıldığında; çocuğu günlük yaşamında onu çevreleyen, onun merakını celbeden, onu mutlu eden birçok farklı konunun şiirlere bilinçli bir şekilde alındığı hemen anlaşılır. Bunlar; “kuşlar, kediler” gibi çocuğun ilgi odağı olan unsurların yanında; “güneşin ışınlarını yayışı, rüzgârın esişi” vb. çocuğun kendi hayal dünyasında anlamlandırma çabası içerisinde olduğu olaylardır. Dikkat çekecek ve okuma arzusu uyandıracak ikinci unsur ise sanatçının çocuklara yönelik olarak kaleme aldığı eserlerinin tamamında; kafiye başta olmak üzere ünlü-ünsüz tekrarları ve kelime tekrarlarının önemli bir yer tutmasıdır. Şiirlerde sık sık benzetmeler, kişileştirmeler gibi “anlaşılması bir çocuk için zor olmayan fakat ölçülü kullanılması ilgiyi artıran” edebî sanatlara başvurulması da okuma arzusunu artıracak unsurlardandır.

Sanatçının çocuk şiirlerinde büyük oranda didaktizmden uzak durulduğunu söyleyebiliriz. Didaktizmden daha çok sembolizmden faydalanılması çocuğa görelilik açısından olumlu bir niteliktir. Ancak; özellikle “Dünnää Yaradılması” adlı 31 bölümden oluşan ve dinî öğretiler içeren bölümde didaktik üslubun, şiirlerin genelinin aksine fazlaca yer alması, çocuğa görelilik ilkesi açısından olumsuz bir nitelik olarak söylenebilir. İncelediğimiz şiirlerin genelinde en çok uyulan ilkelerin başında; şiirin uzun mısralardan kurulmaması, dile getirilen duygu, düşünce ve olayın bir dize, bir beyit ya da bir dörtlükte anlatılması ilkesinin geldiği söylenebilir. Şiirlerin tamamına yakınının mani ve ninni türünü çağrıştıracak şekilde kaleme alınmasının bunda etkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, şiirlerde, görsellerle desteklenme özelliği bulunmamaktadır. Bu da çocuğa görelilik ilkesi açısından olumsuz bir yön olarak zikredilebilir.

Kaynakça

Argunşah, Mustafa (1996). “Çağdaş Gagauz Şiiri”. *Türk Dili*, 531 -Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri Özel Sayısı -: 678-699.

- Bujilova (Hacioglo), Valentina (2019). *Soluyan Sözlär*. Haz. Bülent Hünerli. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Çakır, Pınar (2013). “Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi”. *Turkish Studies-Social Sciences*, 8(1): 1171-1180.
- Gürel, Zeki vd. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Karakuş, Ertuğrul (2019). “Ön-Söz, Valentina Bujilova (Hacioglo) ve “Soluyan Sözlär” Kitabı Üzerine”. *Soluyan Sözlär*. Haz. Bülent Hünerli. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Özkan, Nevzat (2017). *Gagavuz Edebiyatı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Şimşek, Tacettin (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Giyasettin (2008). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Yazarın Notu: Bu makale; 6-8 Aralık 2019 tarihlerinde, Ankara’da, Prof. Dr. A. Halûk Dursun anısına düzenlenen Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu’nda sunulan bildirinin makale şeklinde düzenlenmiş hâlidir.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Author’s Note: *This article is the edited version of the paper presented at the International Turkish Culture Symposium held in memory of Prof. Dr. A. Halûk Dursun in Ankara on 6-8 December 2019.*

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*